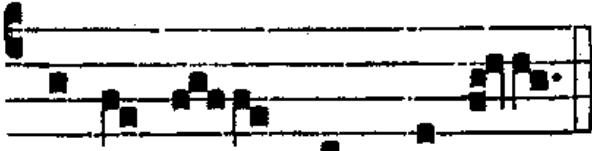
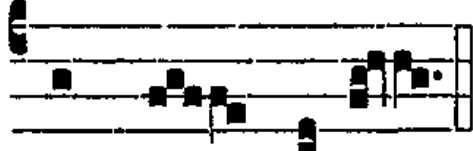

	<i>Unus chorus cantat :</i>		<i>Alius chorus respondet :</i>
H		S	
	Agi- os o The- ós.		Anctus De- us.

Hagios o Theos

Gregoriaans Koor Utrecht
o.l.v. Anthony Zielhorst

zingt

Grieks en Latijn

in een programma waarin
Oost en West elkaar ontmoeten

Thema's:

Kerstmis en Epifanie

Maria Lichtmis

Witte Donderdag

Missa Graeca

Adoratio crucis

Pasen

Programma

Kerstmis / Epiphanie

1. Simeron ho Christos
2. Alleluia Dies sanctificatus
3. Dies sanctificatus
4. Antifonenreeks Veterem hominem

Maria Lichtmis

5. Ave, gratia plena
6. Adorna thalamum

Witte Donderdag

7. Una hora
8. Kyrie epi to pathos

Missa Graeca

9. Gregoriaanse Kyrie (XIV)
10. Doxa en ipsistis (Gloria)
11. Pistevo (Credo)
12. Trisagion (Sanctus)
13. Amnos (Agnus Dei)

Pauze

Adoratio Crucis

14. Ote ton stavron
15. Proskynumen
16. Ton stavron su
17. Enumen se Christe
18. Ecce lignum
19. Panta ta ethni
20. Improperia

Pasen

21. Alleluia Pascha nostrum
22. Victimae paschali laudes

Programmatoelichting

Het Gregoriaans Koor Utrecht zingt een programma waarin Griekse en Latijnse gezangen elkaar afwisselen. Het repertoire dat u gaat horen is bestemd voor de sterke tijden van het kerkelijk jaar: van Kerstmis via de Opdracht in de Tempel (2 februari) en de Goede Week naar Pasen. Het programma bevat de volgende thema's: Kerstmis en Epifanie, Maria Lichtmis, Witte Donderdag, Missa Graeca, Adoratio Crucis en Pasen. In dit programmaboekje wordt elk thema apart ingeleid. Daarbij staan ook de teksten en vertalingen.

In de Middeleeuwen werd het Grieks heel anders uitgesproken dan in de oudheid. Zo wordt de zin "Σήμερον ο Χριστος εν Βηθλεεμ γεννεται" niet uitgesproken als "Sèmeron ho Christos en Bethleem gennatai", maar als "Simeron o Christos en Vithleem jennate". Omwille van de verstaanbaarheid hebben wij de teksten min of meer fonetisch weergegeven.

De toelichtingen in dit programmaboekje zijn een compilatie samengesteld uit een lezing van Henk Rijkers, gehouden bij een Grieks concert van het Gregoriaans Koor Utrecht in 1996 (dat voor een groot deel door Loek van Lijden was samengesteld), een programmatoelichting van Arnoud Heerings voor datzelfde concert, en nieuwe toevoegingen van Anthony Zielhorst. Bij het samenstellen van dit boekje waren direct of indirect betrokken Nils ten Broeke, Peter van de Coolwijk, Joost van Gemert, Martie Severt en Jaap Goetze.

Een kerk met twee longen

Het late Romeinse Rijk had twee grote centra. In het Westen lag de oorspronkelijke hoofdstad Rome waar het Latijn de belangrijkste taal was. In het oosten was dat Constantinopel en het Grieks, dat zich op een veel bredere en langduriger verbreiding kon beroemen dan het Latijn. Bovendien was het Grieks de taal van het Nieuwe Testament, het schriftelijk getuigenis van het optreden van Jezus van Nazareth en zijn eerste discipelen. De hoofdstad van het Oosten, Constantinopel, was gesticht door de keizer die de maatschappelijke carrière van het Christendom had mogelijk gemaakt. Deze stad kon dus, in tegenstelling tot Rome met zijn talloze huiveringwekkende heidense herinneringen, als een puur Christelijke stad worden beschouwd. Geen wonder dus dat de Romeinen in het Oosten zich als de meest representatieve dragers van het orthodoxe Christelijke geloof beschouwden, zoals dat door de traditie werd voortgedragen. Rome in het westen echter beschikte over de graven van de twee belangrijkste apostelen Petrus en Paulus. Tegen de eerste had Jezus gezegd: op jou zal ik mijn kerk bouwen. Een voorspelling die Constantijn, op de meest letterlijke manier liet uitkomen door recht boven Petrus' graf een basiliek te bouwen, die in het westerse Christendom als een uniek centrum ging fungeren. De bisschop van Rome bezat op grond hiervan een algemeen erkende voorrang op zijn collega's, een

voorrang die - althans in beginsel - zelfs door de kerk van Constantinopel werd en wordt erkend.

Vanaf het eerste begin ademde de Kerk dus met twee longen, zoals de uitdrukking luidt, een westerse en een oosterse. Het is de vraag of er ooit wel een organische eenheid tussen oost en west geweest is, maar in ieder geval leidde een doorgaand uit elkander groeien in 1054 tot het fameuze schisma, waarbij de éne grote Christelijke kerk op tragische wijze in tweeën scheurde. Die scheuring was het eindpunt van een langdurig proces van onderlinge verwijdering en vervreemding. Geen wonder dus, dat ook de liturgieën van deze twee uit elkaar gespleten kerken onderling sterk verschillen. Dat neemt niet weg dat alle verschijningsvormen op één oermodel teruggaan. De westerse en oosterse liturgie, de Latijnse en de Griekse, weerspiegelen de eenheid van geloof die ten grondslag ligt aan het Rooms-katholicisme en de Orthodoxie. De dogmatische verschillen zijn immers miniem, de spirituele echter aanzienlijk.

In dit concert komen gezangen tot klinken waarin de invloed van het Oosten, de Griekse wereld, op het Gregoriaans hoorbaar wordt. De invloed van Byzantium op het Gregoriaans is enorm, maar niet altijd eenvoudig te documenteren. Dit komt voornamelijk omdat de beïnvloeding plaats vond in een periode waarin het muziekschrift niet of nauwelijks was ontwikkeld. Wel is sprake van ondubbelzinnige sporen van de Griekse taal in de Latijnse liturgie. Te denken valt aan het veelvuldig voorkomende *Kyrie eleison* en het *Hagios athanatos* uit de Improperia in de liturgie van Goede Vrijdag. Dit laatste gezang is tevens een voorbeeld van de gewoonte om tijdens grote plechtigheden enkele gezangen tweetalig uit te voeren: twee koorhelften zongen om beurten een Griekse en een Latijnse tekstregel.

Een interessant Grieks element in de Latijnse wereld wordt gevormd door het klooster Saint Denis bij Parijs. De kloosterkerk is beroemd omdat zij als de eerste grote schepping van de Gotische bouwkunst wordt beschouwd en omdat het de kerk is waar vanouds de Franse koningen worden begraven. Saint Denis, Sint Dionysius, is de patroonheilige van Frankrijk. Volgens de legende werd hij onthoofd op de plaats ongeveer waar nu de Sacré-Coeur staat. De heilige nam zijn afgehouden hoofd onder de arm, daalde de heuvel af en wandelde zo enige kilometers naar waar nu Saint Denis ligt om daar alsnog de geest te geven.

Deze Dionysius werd na verloop van tijd geïdentificeerd met Dionysius de Areopagiet die door Paulus gedoopt is. Aan deze Dionysius werden bovendien een aantal latere neoplatoonse geschriften toegeschreven. Doordat deze zeer invloedrijke Griekse geschriften aan de nationale heilige werden toegeschreven, ontstond in de twaalfde eeuw het gebruik om officie en mis op de feestdag van de heilige, 9 oktober, in het Grieks te vieren. Het gaat hier echter niet om ontleningen aan de Byzantijnse liturgie maar eenvoudigweg om Gregoriaanse melodieën op vertaalde Griekse

teksten, een nogal kunstmatig geheel dus. Deze late Missa Graeca, is de laatste grote opleving van het Grieks binnen de Latijnse liturgie. In het concertprogramma dat u vandaag gaat horen, gaat het echter vooral om gezangen die werkelijk aan de Byzantijnse liturgie zijn ontleend. Op de eerste plaats de gezangen die via de Oosterse pausen van ongeveer 650-750 in Rome terecht zijn gekomen, in de tweede plaats de gezangen die in de Karolingische tijd in de Latijnse liturgie werden ingevoerd om uitdrukking te geven aan de universaliteit van het keizerschap van Karel de Grote.

I – Kerstmis en Epifanie

In de Byzantijnse traditie komt een reeks gezangen voor die met elkaar gemeen hebben dat zij beginnen met het woord *Simeron* (Vandaag). In de Griekse liturgie, die dramatischer van inslag is dan de Latijnse, wordt het te herdenken gegeven graag geactualiseerd: 'vandaag is Christus geboren', vandaag is de Verlosser verschenen, vandaag juichen de rechtvaardigen en zeggen: 'glorie in den hoge' of 'vandaag zult ge weten dat de Heer gekomen is'. In het Stichirarion, het Byzantijns liturgisch boek waarin deze melodieën verzameld zijn, treffen we 58 van dergelijke composities aan: vier voor Kerstmis, vier voor Epifanie, één voor woensdag in de Goede Week, drie voor Witte Donderdag, negen voor Goede Vrijdag, vier voor Paaszaterdag en de rest voor de verschillende feesten door het jaar. De hymne *Simeron o Christos en Vithleem* heeft duidelijke parallellen met de Latijnse antifonen *Hodie nobis de coelo* en *Hodie nobis coelorum Rex*. Melodisch is de verwantschap met de antifoone *Hodie Christus natus est* (Magnificat-antifoone 2^e Vespers van Kerstmis en ook door Benjamin Britten geciteerd in zijn *Ceremony of Carols*) evident. Het gezang eindigt met een rijke coloratuur op het woord *irini* (vrede).

Het *Alleluia Dies sanctificatus* dat in de liturgie wordt gezongen tijdens het Kerstfeest, is tweetalig overgeleverd in een Graduale uit de 13^e eeuw, afkomstig uit de kathedraal van Beauvais. Hierin volgt op elk vers in het Latijn een zin in het Grieks. Opmerkelijk is, dat in de rubrieken staat aangegeven hoe het gezang moet worden uitgevoerd: de verzen in het Latijn door zangers bij de lezenaar, de verzen in het Grieks door een groter aantal zangers bij het altaar. Wij kiezen – gezien de situatie in de Pieterskerk – ervoor het Latijn uit te voeren met drie voorzangers in het hoogkoor en de Griekse verzen door de andere zangers in het laagkoor. Voorafgaand wordt hetzelfde Alleluia uitgevoerd vanuit het Cantatorium, een handschrift uit Sankt Gallen aan het eind van de 11^e eeuw.

Van de antifonen-cyclus *Veterem hominem* is de herkomst heel precies bekend. Deze antifonen zijn in opdracht van Karel de Grote zelf uit de Byzantijnse liturgie overgenomen. De keizerkroning van Karel de Grote was voor Byzantium een zware provocatie. Niet zonder reden beschouwde de keizer van Constantinopel zich als de rechtmatige opvolger van de oude Romeinse keizers. Weliswaar waren er in het

verleden eerder aparte keizers voor het westen geweest, maar die traditie was met de val van het Westromeinse rijk al eeuwen geleden verloren gegaan. Constantinopel, dat met de voortdurende dreiging van de Islam te maken had, kon echter niet om zekere politieke realiteiten heen en onderhield diplomatieke betrekkingen met keizer Karel. Een Grieks gezantschap bezocht onze keizer in 802, dus twee jaar na zijn kroning, waarschijnlijk om de mogelijkheid van een huwelijk tussen keizerin Irene en keizer Karel te onderzoeken. Op deze wijze zou het beknelde Byzantijnse rijk zich van de steun van de sterke Franken kunnen verzekeren. Deze politieke onderneming werd een fiasco, maar waar het hier om gaat is dat er met Driekoningen Griekse zangers de liturgie bij Karel meevierden. We hebben daar het volgende bericht over van Notker, een belangrijke middeleeuwse bron op muziekgebied:

'Na de lauden van het octaaf van Epiphanie, gevierd in het bijzijn van de keizer (Karel de Grote), zongen de Griekse gezanten in een aparte ruimte in hun eigen taal voor God antifonen [.....] Toen gaf de Keizer aan een van zijn hofkapelaans die goed Grieks kende, de opdracht om de tekst op dezelfde melodie in het Latijn te vertalen en er daarbij zorg voor te dragen elke noot van de melodie één lettergreep te geven, opdat ze in dat opzicht zoveel mogelijk op het origineel zouden gelijken. Hierdoor komt het dat alle antifonen dezelfde melodie hebben en dat men in één 'conteruit' vindt in plaats van 'contrivit' (vers 4).'

Deze van origine Griekse antifonen zijn dus op last van Karel de Grote vertaald en in de Latijnse liturgie opgenomen in afwisseling met het Canticum uit de Laudens: het Benedictus.

1. Simeron ho Christos

Simeron o Christos en Vithleem jennate
ek parthenu.

Simeron o anarchos archete, kje o logos
sarkute.

E dinamis ton uranon agallonte, kje i ji
sin tin anthropis effrenete.

I maji ta dora prosferusin.

I pimenes to thavma thavmazusin.

Imis de akatapavstos voomen:

Doxa en ipsistis Thei, kje epi jis irini, en
anthropis evdokia,

kje epi jis irini, en anthropis evdokia.

*Vandaag is in Bethlehem Christus
geboren uit de maagd.*

*Vandaag is de chaos bedwongen en is
het woord vlees geworden.*

*De krachten der hemelen juichen en de
aarde met de mensen verheugt zich.*

De wijzen komen met geschenken;

*de herders verbazen zich over het
wonder en wij roepen ononderbroken:*

*Eer aan God in den hoge, vrede op
aarde, een welbehagen in de mensen;*

*en op aarde vrede, in de mensen
welbehagen.*

2. Alleluia Dies sanctificatus

Alleluia. Dies sanctificatus illuxit nobis:
venite gentes, et adorete Dominum: quia
hodie descendit lux magna super terram.
Alleluia.

*Alleluia. Het licht van een heilige dag is
over ons opgegaan; komt volkeren, en
aanbidt de Heer, want heden daalde een
groot licht op aarde neer. Alleluia.*

3. Alleluia Dies sanctificatus

Alleluia.

Dies sanctificatus illuxit nobis:

Imera ijiasmeni epephani imin.

Venite gentes, et adorate Dominum:

Devte ta ethni, kje proskinite ton Kyrion.

Quia hodie descendit lux magna super
terram.

Oti simeron katevi fos mega epi tin jin.

*Alleluia.**Het licht van een heilige dag is over ons
opgegaan;**komt volkeren, en aanbidt de Heer,**want heden daalde een groot licht op
aarde neer.**4. Veterem hominem**Antifoon 1*

Te qui in spiritu et igne purificas

humana contagia Deum et

Redemptorem omnes glorificemus.

*Laten wij allen U, die de menselijke
zonde door geest en vuur reinigt,
verheerlijken als God en Verlosser.**Vers 1*Benedictus Deus Israel quia visitavit et
fecit redemptionem plebi suae.*Gezegend de Heer, de God van Israel,
omdat hij zijn volk bezocht en het
verlossing gebracht heeft.**Vers 2*

Et erexit cornu salutis nobis in domo

David pueri sui.

*En een hoorn van heil ons heeft opge-
richt in het huis van David, zijn dienaar.**Antifoon 2*

Aqua comburit peccatum hodie

apparens liberator et rorat omnem

mundum divinitatis ope.

*De bevrijder die vandaag verscheen
heeft door water de zonde verzengd en
hij besprenkelt de gehele wereld met
Goddelijke hulp.**Vers 3*Sicut locutus est per os sanctorum qui a
saeculo sunt prophetarum eius.*Zoals hij heeft gesproken door de mond
van zijn profeten, die vanouds geweest
zijn.**Vers 4*Salutem ex inimicis nostris et de manu
omnium qui oderunt nos.*Redding van onze vijanden en uit de
hand van allen die ons haten.**Antifoon 3*

Baptista contremuit et non audet tangere

sanctum Dei verticem, sed clamat cum

tremore: Sanctifica me, Salvator.

*De Doper beefde hevig; hij durft het
heilige hoofd van God niet aan te raken,
maar roept met sidderende stem: Heilig
mij, Verlosser.*

Vers 5

Ad faciendam misericordiam cum
patribus nostris et memorari testamenti
sui sancti.

*Om barmhartigheid te doen aan onze
vaderen en te gedenken zijn heilig
verbond.*

Antifoon 4

Caput draconis Salvator conteruit in
Jordane flumine ab eius potestate omnes
eripiens.

*De Verlosser verbrijzelde de kop van de
draak in de rivier de Jordaan, allen
ontrukkend aan zijn macht.*

Vers 6

Ius iurandum quod iuravit ad Abraham
patrem nostrum daturum se nobis

*De eed die Hij gezworen heeft aan
Abraham, onze Vader, dat Hij ons zou
geven*

Antifoon 5

Magnum mysterium declaratur hodie
quia Creator omnium in Jordane
expurgat nostra facinora.

*Een groot geheim wordt vandaag ver-
kondigd, omdat de Schepper van alles
onze zonden in de Jordaan wegwast.*

Vers 7

Ut sine timore de manu inimicorum
liberati serviamus illi.

*Dat wij bevrijd uit de hand van onze vij-
anden Hem dienen zonder vrees.*

Antifoon 6

Peccati aculeus conteritur hodie
baptizato Domino et nobis donata est
regeneratio.

*Vandaag wordt door de doop van de
Heer de angel van de zonde verbrijzeld
en ons wordt wedergeboorte gegeven.*

Vers 8

In sanctitate et iustitia coram ipso
omnibus diebus nostris.

*In heiligheid en gerechtigheid voor zijn
aangezicht, al onze dagen.*

Antifoon 7

Pater de coelis filium testificans Spiritus
Sancti presentia advenit, unum edocens
qui baptizatur Christus.

*De Vader komt vanuit de hemel getui-
gen van Zijn zoon, in aanwezigheid van
de Heilige Geest. Dit ene lerend: Die
gedoopt wordt is Christus.*

Vers 9

Et tu, puer, propheta Altissimi vocaberis
praeibis enim ante faciem Domini
parare vias eius.

*En gij, o kind, zult een profeet van de
Allerhoogste genoemd worden, want gij
zult uitgaan voor het aangezicht des
Heren, om zijn wegen te bereiden.*

Antifoon 8

Veterem hominem renovans Salvator
venit ad baptismum ut naturam quae
corrupta est per aquam recuperaret
incorruptibili veste circumamictans nos.

*De Verlosser vernieuwt de oude mens
en komt naar de doop om door het wa-
ter de natuur die verstoord is te herstel-
len, ons hullend in een onvergankelijk
gewaad.*

Vers 10

Ad dandam scientiam salutis plebi eius
in remissionem peccatorum eorum.

*Om aan zijn volk kennis te geven van
het heil der vergeving van hun zonden.*

Antifoon 9

Precursor Johannes exultat cum
Jordane, baptizato Domino facta est orbi
terrarum exultatio, facta est peccatorum
nostrorum remissio, sanctificans aquas.
Ipsi omnes clamemus: miserere nobis.

*De voorloper Johannes juicht met de
Jordaan; nu de Heer gedoopt is, de
wateren heiligend, is er vreugde over
heel de aarde en is de vergeving van
onze zonden een feit. Laten wij allen tot
Hem roepen: Erbarm U over ons.*

Vers 11

Per viscera misericordiae Dei nostri in
quibus visitabit nos Oriens ex alto.

*Door de innig tedere barmhartigheid
van onze God zal de Opgaande ons
vanuit den hoge komen bezoeken.*

Vers 12

Illuminare his qui in tenebris et in
umbra mortis sedent ad dirigendos
pedes nostros in viam pacis.

*Ter verlichting van hen die in de
duisternis en in de schaduw van de dood
gezetten zijn, ten einde onze voeten te
richten op de weg van de vrede.*

Antifoon 10

Baptizatur Christus et sanctificatur
omnis mundus, et tribuit nobis
remissionem peccatorum, aqua et spiritu
omnes purificans.

*Christus wordt gedoopt en heiligt de
gehele wereld en schenkt ons de
vergeving van zonden, allen reinigend
door water en geest.*

II – Maria Lichtmis

De Oosterse Paus Sergius I (687-701) voerde een aantal riten uit de kerk van Antiochië in Rome in. Tot deze riten behoorde ook de Processie van Maria Lichtmis op 2 februari. Bij deze processie werden twee antifonen gezongen: *Chere kecharitomeni (Ave gratia plena)* en *Katakosmison ton thalamon (Adorna thalamum tuum)*. Opvallend is dat in een Antiphonarium van Paus Gregorius de Grote elke Griekse zin in het Latijn herhaald wordt. In de huidige liturgie wordt alleen nog het Adorna gezongen. Omdat de Griekse melodieën ons op dit moment onbekend zijn, voeren wij vandaag beide gezangen in het Latijn uit.

5. *Ave gratia plena*

Ave, gratia plena, Dei Genitrix Virgo:
ex te enim ortus est Sol justitiae,
illuminans quae in tenebris sunt.
Laetare, tu senior juste, suscipiens in
ulnas Liberatorem animarum nostrarum,
donantem nobis et resurrectionem.

*Gegroet maagd, vol van genade, moeder
van God. Uit U is immers geboren de
Zon der gerechtigheid die allen verlicht
die in het duister zijn. Verheug u, gij
rechtschapen grijsaard, die in uw
armen ontvangt de bevrijder van onze
zielen, die ons ook de opstanding geeft.*

6. *Adorna*

Adorna thalamum tuum, Sion, et suscipe
Regem Christum: amplectere Mariam,
quae est caelestis porta: ipsa enim portat
Regem gloriae novi luminis: subsistit
Virgo adducens manibus Filium ante
luciferum: quem accipiens Simeon in
ulnas suas praedicavit populis Dominum
eum esse vitae et mortis, et Salvatorem
mundi.

*Sier uw bruidsvertrek Sion, en ontvang
Christus Koning; omhels Maria, die is
de poort van de hemel; want zij draagt
de Koning van de heerlijkheid, van het
nieuwe licht. Daar staat de Maagd die
in haar handen de Zoon brengt, vóór de
morgenster geboren; Hem ontving
Simeon in zijn armen en hij verkondigde
aan de volkeren, dat Hij de Heer is van
leven en dood, en de Redder van de
wereld.*

III – Witte Donderdag

Hoewel bij sommige gezangen de verwantschap tussen Grieks en Latijn ook in de melodie tot uiting komt, hoeft dat niet altijd het geval te zijn. Een mooi voorbeeld hiervan is het Responsorium *Una hora* uit de Donkere Metten (het nachtofficie) van Witte Donderdag. Deze metten worden ‘donkere metten’ genoemd omdat er na het zingen van verschillende psalmen telkens een kaars wordt gedoofd. Uiteindelijk brandt er slechts één kaars, symbool van Christus, in de donkere kerk. Ook deze wordt aan het einde van de metten gedoofd: het lijden van Christus mondt uiteindelijk uit in zijn dood. De melodie van dit Responsorium (een gezang voor afwisselend koor en voorzangers) is duidelijk Romeins van karakter, maar de tekst gaat terug op het Griekse troparion *Kyrie, epi to pathos* uit de Codex Dalassinos. De melodie van dit troparion lijkt in niets op het Latijns responsorium.

7. *Una hora*

Una hora non potuistis vigilare mecum,
qui exhortabamini mori pro me? Vel
Judam non videtis, quomodo non
dormit, sed festinat tradere me inimicis?
Quid dormitis? Surgite et orate, ne
intretis in tentationem.

*Kunt gij niet een uur met Mij waken, gij
die elkaar hebt aangespoord voor Mij te
sterven? Of ziet gij dan niet, hoe Judas
niet slaapt, maar zich haast om Mij aan
Mijn vijanden over te leveren. Wat
slaapt Gij? Staat op en bidt, opdat gij
niet ingaat op de bekoring.*

8. *Kyrie epi to pathos*

Kyrie, epi to pathos to ekusion
 parajenomenos, evoas tis mathites su:
 Kan mian oran uk ischisate agripnise
 met emu, pos epijilasthe apotniskin di
 eme;
 Kan ton Iudan theasasthe, pos u
 kathevdi, alla spudazi produne me tis
 paranomis.
 Ejiresthe, prosevcheste mi tis me
 arnisite vlepon me en ti stavri.
 Makrothime, doxa si.

*Heer, toen Gij uit eigen wil het lijden
 opgenomen had zegde Gij tot Uw
 leerlingen: 'Kunt gij niet één uur met
 mij waken, waar gij hoog opgaaft voor
 mij te sterven?
 Kijk naar Judas, die slaapt niet maar is
 druk bezig mij in handen te spelen van
 de kwaadwilligen.
 Wordt wakker en bidt, dat niemand mij
 verloochent als hij mij aan het kruis
 ziet. Grootmoedige, U zij eer.*

IV – Missa Graeca

Uit de tijd van Karel de Grote dateert waarschijnlijk de samenstelling van een 'Missa Graeca' een Griekse mis die in het westen werd gezongen. Vanaf de negende eeuw worden er in gregoriaanse handschriften soms Griekse gezangen aangetroffen. Door de musicoloog Kenneth Levy wordt het ontstaan hiervan aan precies dezelfde oorzaak toegeschreven als van de hierboven beschreven antifonenreeks *Veterem hominem*: de Griekse mis gaf uitdrukking aan Karels aspiraties over niet alleen het voormalige Westromeinse Rijk, maar ook over Byzantium. Temeer daar de keizerstroon van Byzantium in 797 vacant was gekomen. Er zat wel iemand op, namelijk keizerin Irene, die de Orthodoxie tegen de Iconoclasten verdedigd had, maar zij had de eigenlijke keizer, haar eigen zoon, af laten zetten en de ogen uitsteken. Zij kon niet als een legitiem keizer beschouwd worden, al liet ze zich wel zo noemen. Hoe dan ook, de Byzantijnse ordinarium-gezangen, die voor het samenstellen van deze 'Missa Graeca' benodigd waren, voeren wij vandaag uit. Voor het Kyrie hoefden de liturgische knechten van Karel natuurlijk geen moeite te doen wat dat behoorde sinds de vijfde eeuw sowieso tot de Latijnse mis. Wij voeren het Kyrie uit de 14^e mis uit, dat teruggaat op een Byzantijns origineel. De Byzantijnse misliturgie kent geen Gloria, maar dat was geen probleem, want het werd wel in de Orthros, de Byzantijnse tegenhanger van Metten en Laudens gezongen. Wij voeren het Gloria in die vorm uit. Een Byzantijns Credo en Sanctus waren al wel bekend. Voor de Agnus Dei nam men een bestaand Gregoriaans stuk en zette daar de Griekse woorden onder. Wij voeren het in deze vorm uit: het eerste en derde vers in het Latijn, het tweede vers in het Grieks. Deze Agnus Dei uit de 2^e mis gaat terug op een oud Grieks model. Zo ontstond al in de Karolingische tijd een eerste 'Missa Graeca', die wel als het eerste samenhangende misordinarium wordt beschouwd, want toentertijd was er tussen de vijf vaste misdelen nog geen vast verband.

9. Kyrie

Kyrie eleison.
Christe eleison.
Kyrie eleison.

*Heer, ontferm U over ons.
Christus, ontferm U over ons.
Heer, ontferm U over ons.*

10. Gloria: Doxa en ipsistis

Doxa en ipsistis Thei,
kje epi jis irini, en anthropis evdokia.
Enumen se, evlogumen se, proskinumen
se, doxologumen se.
Evcharistumen si dia tin megalin su
doxan.
Kyrie vasilev epuranie Thee, patir
pantokrator,
Kyrie ije monojeni, Jisu Christe, kje
Ajion Pnevma.
Kyrie o Theos, o amnos tu Theu, o ijos
tu Patros,
o eron tin amartian tu kosmu, eleison
imas,
o eron tas amartias tu kosmu, prosdexe
tin deisin imon;
o kathimenos en dexie tu Patros, eleison
imas.
Oti si i monos ajios, si i monos Kyrios,
si i monos ipsistos Jisos Christos is
doxan Theu Patros.
Amin.

*Eer aan God in den hoge, vrede op
aarde, een welbehagen in de mensen.
Wij loven U. Wij prijzen en aanbidden
U. Wij verheerlijken U.
Wij zeggen U dank voor Uw grote
heerlijkheid.
Heer God, hemelse Koning, God,
almachtige Vader,
Heer, eniggeboren Zoon, Jezus
Christus, met de Heilige Geest.
Heer God, Lam Gods, Zoon van de
Vader,
Gij, die wegneemt de zondigheid van de
wereld, ontferm u over ons.
Gij, die wegneemt de zonden der
wereld, aanvaard ons gebed.
Gij, die zit aan de rechterhand van de
Vader, ontferm u over ons.
Want Gij alleen zijt de Heilige. Gij
alleen de Heer, Gij alleen de Aller-
hoogste, Jezus Christus, in de heerlijk-
heid van God de Vader. Amen.*

11. Credo: Pistevo is ena Theon

Pistevo is ena Theon
Patira pantokratora, pitin uranu kje jis,
oraton te panton kje aoraton.
Kje is ena Kyrion Jisun Christon
ton ijon tu Theu ton monojeni.
Ton ek tu Patros jenithenta pro panton
ton eonon, fos ek fotos, Theon alithinon
ek theu alithinu,
jenithenta u pithenta, omousion ti Patri,
di u ta panta ejeneto.
Ton d'imas tus anthropus kje dia tin
imeteran sothirian katelthonta ek tu
uranu

*Ik geloof in één God, de Almachtige
Vader, Schepper van hemel en aarde,
van al wat zichtbaar en onzichtbaar is.
En in één Heer Jezus Christus,
eniggeboren Zoon van God.
Vóór alle tijden geboren uit de Vader,
licht uit licht, ware God uit ware God,
geboren, niet geschapen, één in wezen
met de Vader, door Wie alles geschapen
is. Hij is voor ons mensen, en omwille
van ons heil uit de hemel neergedaald.*

kje sarkothenda ek pnevmatos ajiu kje
 Marias tis parthenu kje enanthropisanta,

stavrothenda te iper imon epi Pontiu
 Pilatu kje pathonta kje tafenta.

Kje anastanta ti triti imere kata tas
 grafas,

kje anelthonta is tus uranus kje
 katezomenon en dexie tu Patros.

Kje palin erchomenon meta doxis krine
 zontas kje nekirus; u tis vasilius uk este
 telos.

Kje is to Pnevma to ajion, to kyrion kje
 zoopion, to ek tu Patros ekporevomenon,
 to sin Patri kje iji simproskinumenon kje
 sindoxazomenon, to lalisan dia ton
 prophiton.

Is mian ajian katholikin kje apostolikin
 ekklesian.

Omologo em vaptisma is afesin
 amartion. Prozdoko anastasin nekron,
 kje zoin tu mellontos eonos.

Amin.

12. Sanctus: Ajios

Ajios, ajios, ajios Kyrios o Theos
 Savaoth.

Pliris uranos kje i ji tis doxis.

Osanna en tis ipsistis.

Evlojimenos o erchomenos en onomati
 Kyriu.

Osanna en tis ipsistis.

13. Agnus Dei

Agnus Dei, qui tollis peccata mundi:
 miserere nobis.

O annos tu Theu, o eron tas amartias tu
 kosmu: eleison imas.

Agnus Dei, qui tollis peccata mundi:
 dona nobis pacem.

*Hij heeft het vlees aangenomen door de
 Heilige Geest en de Maagd Maria en is
 mens geworden.*

*Hij werd voor ons gekruisigd, hij heeft
 geleden onder Pontius Pilatus en is
 begraven. Hij is verrezen op de derde
 dag, volgens de Schriften.*

*Hij is opgevaren ten hemel, zit aan
 rechterhand van de Vader.*

*Hij zal wederkomen in heerlijkheid om
 te oordelen levenden en doden. En aan
 zijn Rijk komt geen einde.*

*En in de Heilige Geest, die Heer is en
 leven geeft, die voortkomt uit de Vader,
 die met de Vader en de Zoon tezamen
 wordt aanbeden en verheerlijkt, die
 gesproken heeft door de profeten.*

*In de ene, heilige, katholieke en
 apostolische Kerk.*

*Ik belijd één doopsel tot vergeving van
 de zonden. Ik verwacht de opstanding
 van de doden en het leven van het
 komend Rijk. Amen.*

*Heilig, Heilig, Heilig, de Heer, de God
 der hemelse Machten. Vol zijn hemel en
 aarde van uw heerlijkheid.*

Hosanna in den hoge.

*Gezegend Hij, die komt in de naam des
 Heren.*

Hosanna in den hoge.

*Lam Gods, dat wegneemt de zonden der
 wereld, ontferm U over ons.*

*Lam Gods, dat wegneemt de zonden der
 wereld, ontferm U over ons.*

*Lam Gods, dat wegneemt de zonden der
 wereld, geef ons de vrede.*

V – Adoratio crucis

Wanneer we het over Byzantijnse liturgie hebben dan denken we eerder aan de Hagia Sofia in Constantinopel dan aan de Kerk van Jerusalem. Toch is de liturgie van Jerusalem zeer invloedrijk geweest. Eén van de oudste documenten die een licht werpen op de oude liturgie van Jerusalem is de '*Peregrinatio ad loca sancta*' van Egeria. Egeria (of ook wel Etheria) was een dame die omstreeks 383 een bedevaart maakte van ergens uit de buurt van de Pyreneën naar het Heilige Land, om daar de heilige plaatsen te bezoeken. Wie die Egeria precies was, een non of een vrome welgestelde dame weten we niet. In ieder geval heeft ze een heel levendig en precies verslag van haar bevindingen achtergelaten, waar de liturgie-onderzoekers nu nog steeds plezier van beleven. Speciale aandacht besteedt Egeria aan de liturgie van de Goede Week, het hoogtepunt van het kerkelijk jaar. In Jerusalem wordt die gevierd op de plaatsen zelf waar de heilige gebeurtenissen van het lijden en sterven van de Heer zich hebben afgespeeld. Egeria nu vertelt ons dat bij deze en andere plechtigheden de eerste liturgische taal het Grieks was. Omdat er veel mensen waren in Jerusalem die alleen Syrisch of Latijn spraken, werden preken en lezingen ook in deze talen vertaald. In een liturgische plechtigheid werden dus meerdere talen door elkaar gebruikt. De Latijnse rite van het westen heeft deze gewoonte van meertaligheid in rudimentaire vorm behouden. Oorspronkelijk in heel de Goede Week, maar nu nog slechts, in een soort symbolische vorm, in de liturgie van de Kruisverering op Goede Vrijdag. In de liturgie van de Griekse kerk is dit verdwenen, maar in de Syrische liturgieën van de Jacobieten en de Maronieten heeft het zich tot nu toe in de oorspronkelijke vorm gehandhaafd.

De liturgie van de kruisverering die Egeria beschreven heeft, vinden we terug in Beneventum in de 11e eeuw. Beneventum was één van de weinige plaatsen waar de liturgie niet beïnvloed was door het streven naar unificatie dat zich met Karel de Grote had ingezet. Beneventum heeft zijn archaïsch karakter behouden, net als de Ambrosiaanse liturgie. Uit Beneventijnse Gradualen blijkt duidelijk dat de liturgie van de Kruisverering volledig tweetalig is geweest. Vandaag voeren wij enkel de Griekse antifonen uit, met de daarbij behorende psalmverzen, die tijdens de *Adoratio Crucis* werden gezongen. Deze tweetalige antifonen van de Kruisverering zijn in de loop der tijd verdwenen, maar vanuit de metten werd het Trisagion, het driemaal Heilig in het Latijn en in het Grieks, overgenomen om aan die behoefte aan tweetaligheid, die kennelijk toch bleef bestaan, te voldoen.

Het Trisagion, dat in dit concert te horen is, is een van de weinige nog altijd gehandhaafde Griekse elementen in de liturgie van de Latijnse kerk. Na enkele inleidende antifonen zingt de ene koorhelpt in het Grieks 'Agios, o Theos', door de andere koorhelpt beantwoord met de Latijnse vertaling 'Sanctus Deus' ('Heilige God'), dan 'Agios ischyros' en 'Sanctus fortis' ('Heilige sterke'). De derde en laatste uitroeping is uitgebreider: de ene koorhelpt zingt 'Agios athanatos, eleison imas' en de

andere koorhelft zingt weer de Latijnse vertaling 'Sanctus immortalis, miserere nobis' ('Heilige Onsterfelijke, ontferm u over ons'). Vervolgens klinkt, in gedurige afwisseling hiermee, een aantal verzen waarin Christus vanaf het kruis zijn verwijten tot het volk richt: 'mijn volk, wat heb ik u gedaan of waarmee heb ik u bedroefd, antwoord mij. Is het omdat ik u 40 jaar door de woestijn geleid, u met manna gevoed en u naar een land van overvloed heb gebracht? : gij echter hebt voor uw Verlosser een Kruis gereed gemaakt.' Zo volgen er in deze trant meerdere verzen, gedurig afgewisseld door het tweetalige 'Heilig', het Trisagion.

14. Ote ton stavron

Ote ton stavron proskiloson paranomi
ton Kyrion tis doxis evoa pros afthus;
thumas idiklisis kjen tinis parorchisan?
Pro emu tis imas erisato ek thlipseos?

Kje nin ti mi antapodidote ponira anti
agathu? Anti stilu piros stavron me
proskilosate; anti nefelis tafon mi
orixate; anti tu mana cholon mi
prosinenchate; anti tu idatos oksos mi
epotisate lipon.

Kalo ta ethni kakini me doxasusi sin
Patri, kje ajion Pnevmatin.
Amin.

*Zie toch hoe de booswichten de Heer
van zulke waardigheid aan het kruis
nagelen. Hij sprak tot hen: 'Wat heb ik
u aangedaan of waardoor heb ik u boos
gemaakt? Wie haalde u vóór mij uit de
nesten? Waarom vergeldt ge mij nu het
goede met lijden? Om de zuil van vuur
slaat gij mij aan het kruis; om de wolk
wijst gij mij nu een graf toe; voor het
manna zet gij mij gal voor; voor het
water laaft gij mij met een spat azijn. Ik
nodig de volkeren van overal uit mij eer
te betuigen evenals de vader en de
heilige geest'. Amen.*

15. Proskynumen

Proskynumen ton stavron su, kje ton
tipon tu stavru su, kje tu stavrothentos
tin dinamin.

Psalmus 21

O Theos, o Theos mu, prosches mi;
ina ti engkatilipes me;
makran apo tis sotirias mu i loji ton
paraptomaton mu.
O Theos mu, keraxome imeras, kje uk
ikasusi,
kje niktos, kje uk is anian emi.
Si d'en ajiis katikis, o epenos Israil,

Epi si ilpisan I patires imon,
ilpisan, kje erriso avtus.

*Wij brengen eer aan het kruis en aan
Uw kruiswonden en aan de kracht van
Uw kruisiging.*

Psalm 22

*Mijn God, mijn God, waarom hebt Gij
mij verlaten,
ver van mijn roepen om uitkomst, ver
van mijn schreien om hulp.
Bij dag roep ik, mijn God - Gij blijft
zwijgen,
bij nacht - en ik word niet gestild.
Gij die in heiligheid troont, Gij die van
Israël de roem zijt,
Op U hebben onze vaders vertrouwd;
zij vertrouwd en Gij bracht hun
uitkomst.*

16. Ton stavron su

Ton stavron su proskynomen, Kyrie, kje tin ajian su anastasin doxazomen; devte, pantes, proskynomen tin tu Christu anastasin.

Psalmus 148

Enite ton Kyrion ek ton uranon, enite avton en tis ipsistis.
Enite avton, pantes i anjeli avtu; enite avton, pase e dinamis avtu.
Enite avton, ilios kje selini, enite avton, panta ta astra kje to fos.

17. Enumen se Christe

Enumen se, Christe, kje innologumen se, oti dia tu stavru exigorasas ton kosmon.

Psalm 149

Esate ti Kyrii asma kenon, I enesis avtu en ekklesie osion.
Effrantito Israil epi ti piisandi avton kje iji Sion agalliasosan epi ti vasilii avton.

18. Ecce lignum

Ecce lignum Crucis, in quo salus mundi pependit. Venite, adoremus.

19. Panta ta etni

Panta ta etni osa epiisas ixusin kje proskynisusin enopion su Kyrie.

20. Improperia

Popule meus, quid feci tibi? Aut in quo contristavi te? Responde mihi.
Quia eduxi te de terra Ægypti: parasti Crucem Salvatori tuo.

Hagios o Theos.
Sanctus Deus.

Wij brengen hulde aan het kruis, Heer en in Uw heilige opstanding geloven wij. Welaan dan laten wij allen de opstanding van Christus verkondigen.

Psalm 148

Looft de Heer vanuit het hemelgewelf, looft Hem, gij in den hoge; looft Hem, koor van zijn engelen, looft Hem koor zijner hemelse scharen. Looft Hem, zon en maan, looft Hem, heir van lichtende sterren.

Wij prijzen U, Christus en zingen U een loflied want door Uw kruisdood hebt Gij de wereld tot leven gewekt.

Psalm 149

Zingt voor de Heer een nieuw lied, zingt zijn lof in de drom der getrouwen! Viere Israël met vreugde zijn schepper, Sions zonen met jubel hun koning.

Zie het hout van het Kruis, waaraan de verlosser van de wereld gehangen heeft. Komt, laten wij aanbidden.

Alle volkeren die Gij geschapen hebt, komen tot U en zullen U aanbidden, Heer.

Mijn volk, wat heb Ik u gedaan? of waarmee heb Ik u bedroefd? Antwoord Mij. Omdat Ik u uit het land van Egypte heb gevoerd: hebt gij uw Verlosser een Kruis bereid.

*Hagios o Theos.
Heilige God.*

Hagios Ischyros.
 Sanctus Fortis.
 Hagios Athanatos eleison himas.
 Sanctus Immortalis, miserere nobis.

*Hagios Ischyros.
 Heilige Sterke.
 Hagios Athanatos eleison himas.
 Heilige Onsterfelijke, ontferm U over
 ons.*

Quia eduxi te per desertum quadraginta
 annis, et manna cibavi te, et introduxi in
 terram satis optimam: parasti Crucem
 Salvatori tuo.

*Omdat Ik u gedurende veertig jaren
 door de woestijn heb geleid, met manna
 gespijzigd, en een heerlijk land
 binnengeleid: hebt gij voor uw
 Verlosser een Kruis bereid.*

Quid ultra debui facere tibi, et non feci?
 Ego quidem plantavi te vineam meam
 speciosissimam: et tu facta es mihi
 nimis amara: aceto namque sitim meam
 potasti, et lancea perforasti latus
 Salvatoris tui.

*Wat meer had Ik voor u moeten doen
 dat Ik niet gedaan heb? Ik immers heb u
 geplant als mijn allerschoonste
 wijngaard: en gij zijt Mij zeer bitter
 geworden: want met azijn hebt gij mijn
 dorst gelest en met een lans hebt gij de
 zijde van uw Verlosser doorboord.*

Ego propter te flagellavi Ægyptum cum
 primogenitis suis: et tu me flagellatum
 tradidisti.

*Ik heb om u Egypte en zijn
 eerstgeborenen gezeseld: en gij hebt
 Mij gezeseld en overgeleverd.*

Ego eduxi te de Ægypto, demerso
 Pharaone in Mare Rubrum: et tu me
 tradidisti principibus sacerdotum.

*Ik heb u uit Egypte gevoerd en Pharaao
 in de Rode Zee verdronken: en gij hebt
 Mij overgeleverd aan de hogepriesters.*

Ego ante te aperui mare: et tu aperuisti
 lancea latus meum.

*Ik heb voor u de zee geopend: en gij
 hebt met een lans mijn zijde geopend.*

VI – Pasen

We besluiten ons concert met het enige gezang waarvan duidelijk is dat het geen Griekse wortels heeft. De sequentia *Victimae Paschali laudes* wordt toegeschreven aan Wipo (+ na 1046), hofkapelaan van Keizer Konrad II en Hendrik III. De sequentia bestaat uit acht strofen met assonantie en rijm. Qua tekst en melodie is het een uitwerking van het voorafgaande alleluiavers *Pascha nostrum immolatum est Christus*. De dramatische dialoog tussen de apostelen en Maria Magdalena vormt in dit concertprogramma een fraaie tegenhanger van de Simeron-melodie waarmee we ons programma geopend hebben: *Vandaag is Christus geboren – Wij weten zeker dat Hij vandaag verrezen is.*

21. *Alleluia Pascha nostrum*

Alleluia. Pascha nostrum immolatus est
Christus. Alleluia.

*Alleluia. Ons Paaslam is geslacht:
Christus. Alleluia.*

22. *Sequentia Victimae paschali laudes*

Victimae paschali laudes immolent
Christiani.

Agnus redemit oves: Christus innocens
patri reconciliavit peccatores.

Mors et vita duello conflixere mirando:
dux vitae mortuus regnat vivus.

*Laat ons 't Lam van Pasen loven, 't Lam
Gods met offers eren. Ja het Lam redt
de schapen, Christus brengt door zijn
onschuld ons arme zondaren tot de
vader. Dood en leven, o wonder, moeten
strijden tezamen. Die stierf, Hij leeft,
Hij is onze Koning.*

Dic nobis, Maria, quid vidisti in via?
Sepulcrum Christi viventis: et gloriam
vidi resurgentis; Angelicos testes,
sudarium et vestes.

*Zeg het ons Maria, wat is 't dat gij
gezien hebt? Het graf van Christus dat
leeg was, de glorie van Hem die
opgestaan is; Engelen als getuigen, de
zweetdoek en het doodskleed.*

Surrexit Christus spes mea: praecedet
suos in Galilaeam.

*Mijn hoop, mijn Christus in leven. Zie
Hij gaat u voor naar Galilea.*

Scimus Christum surrexisse a mortuis
vere: tu nobis victor Rex, miserere.

*Waarlijk Christus is verrezen: stond op
uit de doden. O Koning, onze held, geef
ons vrede.*

Literatuur geraadpleegd bij de samenstelling van dit programma:

- Huglo, Michel: *Les Chants de la Missa Graeca de Saint-Denis* in Essays presented to Egon Wellesz, Oxford 1966;
- *Missaal*; uitg. Spectrum z.j. (imprimatur d.d. 2 April 1944);
- Rahlfs, Alfred (editor) : *Septuagint*; Stuttgart 1935 (herdruk 1962);
- Strunk, Oliver: *Essays on music in the Byzantine world*, New York 1977;
- Thodberg, Christian: *Der Byzantinische Alleluiaronzyklus* in *Monumentae Musicae Byzantine*, Subsidia Volume VIII, Kopenhagen 1966;
- Wellesz, Egon: *Eastern Elements in Western Chant*, *Monumentae Musicae Byzantine*, Subsidia Volume II (Boston, 1947).

Over het koor

Het Gregoriaans Koor Utrecht is in 1968 opgericht en staat sinds december 1998 onder leiding van Anthony Zielhorst.

Het koor stelt zich ten doel het gregoriaans als cultuurgoed en als liturgische zang te behouden, te presenteren en te stimuleren. Hiertoe verleent het koor medewerking aan liturgische vieringen, concerten en radio- en televisieopnamen.

In de Goede Week zingt het koor ieder jaar de Donkere Metten van Witte Donderdag en meestal ook van de volgende dagen. Vaak was het koor rond Pasen in het buitenland, onder andere vele malen in de St. Germain-l'Auxerrois in Parijs.

Het GKU neemt regelmatig deel aan Europese muziekfestivals.

In samenwerking met de KRO heeft het koor talrijke plaatopnamen gemaakt. In 1993 verscheen de eerste cd met de ambrosiaanse mis van Driekoningen. In 1995 verscheen een cd gewijd aan Sint Willibrord. In 1998 volgde *Aurea Luce*, de vespers en mis van het feest van de apostelen Petrus en Paulus. En tenslotte in 2008 *Advent & Christmas* met gregoriaanse Advents- en Kerstgezangen afgewisseld door orgel improvisaties.

Gregoriaans Koor Utrecht
www.gregoriaanskoorutrecht.nl
gku@xs4all.nl

Anthony Zielhorst

Anthony Zielhorst studeerde schoolmuziek, orgel en koordirectie aan het Brabants Conservatorium in Tilburg en muziekwetenschap aan de Universiteit Utrecht. Op dit moment is hij werkzaam als hoofd van de afdeling Jong Talent van het Koninklijk Conservatorium in Den Haag. Daar doceert hij ook nog Gregoriaans voor dirigenten. Verder is hij nauw betrokken bij de inhoudelijk vernieuwing van het muziekonderwijs in Nederland. Hij publiceerde in verschillende wetenschappelijke tijdschriften en maakt deel uit van de redactie van het *Gregoriusblad*.

Als koordirigent houdt Anthony Zielhorst zich bezig met verschillende genres en stijlen. Met het *Nederlands Zangtheater* in Amsterdam (sinds november 1993) richt hij zich op nieuwe vormen van muziektheater. Met het *Collegium Musicum Amstelodamense* (sinds september 1995) voert hij gevarieerd repertoire uit alle stijlperiodes uit, met name de eerste helft van de 20ste eeuw. Sinds oktober 1997 heeft hij de muzikale leiding over het Tilburgse kamerkoor *Ad Parnassum*. Dit koor heeft zich gespecialiseerd in Nederlandse en Vlaamse muziek uit de 20ste en 21ste eeuw.

Hij is deze maand twaalf en een half jaar (vanaf december 1998) als dirigent verbonden aan het *Gregoriaans Koor Utrecht*.

Ook gregoriaans zingen?

Het Gregoriaans Koor Utrecht, dat al meer dan veertig jaar het gregoriaans erfgoed in ere houdt, biedt je de mogelijkheid om de gezangen zelf te (leren) zingen. Wij zijn op zoek naar nieuwe leden. Heb je interesse? Informeer dan eens naar onze activiteiten en repetitietijden. We nodigen je van harte uit om kennis te maken met het gregoriaans.

Voor meer informatie kun je contact opnemen met Jaap Goetze: 030-2718047.
Zie ook onze website www.gregoriaanskoorutrecht.nl

Volgend concert in de amateurserie Pieterskerkconcerten:

Países Baixos no Brasil

Utrechtse Studenten Cantorij o.l.v. Fokko Oldenhuis

In het najaar van 2010 is de Utrechtse Studenten Cantorij op tournee door Brazilië geweest. Het koor presenteerde zich daar met een uitgelezen repertoire oude en nieuwe muziek uit de Nederlanden en Brazilië. Het programma Países Baixos no Brasil (de Nederlanden in Brazilië) is een weerslag van de tournee.

Zie ook www.uscantorij.nl

vrijdag 17 juni 2011 - 20.15 uur